

Bölüm 5

DIYARBAKIR'DA MEYVECİLİK

Zafer AKTÜRK¹

GİRİŞ

Diyarbakır, kadim tarım kültürü, geniş arazileri, verimli toprakları ve elverişli ekolojisi ile tarımsal faaliyetler için önemli bir üretim merkezidir. Meyvecilik kültürü bakımından, tarihten gelen bir altyapıya ve ekolojisinden kaynaklanan bir potansiyele sahiptir. Seyyah Domenico Sestini, 1781-1782 yıllarında yaptığı seyahatinde Diyarbakır'dan geçmiş ve seyahatnamesinde yetiştirilen tarım ürünlerinden bahsetmiştir: “*Beyaz ve kara dut ağaçları çok sayıda, buradaki insanlar bunlardan bol miktarda yiyorlar. Şam dutu adında özel bir dut türü burada üretilmektedir. Bu dut, irice, siyah renkte ve geç vakitte olgunlaşıyor. Bahçeler dolusu erikler, kayısılar, şeftaliler var... bir çeşit vahşi zeytin türü olan dikenli Elaegnus... doğulular bu kısa boylu ağacı çok seviyorlar, meyvesi unumsu oluyor, göğüs hastalıkları için kaynatılıp içiliyor*” (Atalay ve ark., 2011). Bu ifadeleri ile Sestini, o dönemde dut, iğde ve sert çekirdekli meyve türlerinin yetiştirildiğine dikkati çekmektedir.

“Cumhuriyetin Onbeşinci Yılında Diyarbakır” adlı eserde; 1930 senesinde Çermik'teki yabani melengiç ağaçlarına antepfıstığı aşılamalarına başlandığı ve olumlu sonuçlar alındığı ifade edilmektedir. Aynı yıllarda çiftçilere ücretsiz olarak meyve fidanı ve çilek fidesi dağıtımından söz edilir. Fidan ihtiyacını karşılamak üzere 1931-1934 yılları arasında Merkez, Silvan, Kulp ve Çermik ilçelerinde kurulan dört fidanlıkta orman ağaçları yanında meyve fidanlarının üretiminin yapıldığı; 1937 yılında 130.376 adet fidan ve 50.000 çilek fidesi dağıtımının gerçekleştiği ifade edilmektedir (Abakay, 2013. a.).

Diyarbakır'da 1950'li yılların sonrasında meyvecilik alanındaki bilgilere, dönemin il yıllıklarından ulaşılmaktadır. 1973 il yıllığında verilen bilgilere göre, ilde en fazla üretim yapılan meyvelerin sırasıyla; dut (1.399 ton), elma (1.279 ton), badem (966 ton), kayısı - zerdali (775 ton), ceviz (669 ton), armut (331 ton), erik (326 ton) ve nar (266 ton) olduğu bildirilmektedir (Abakay, 2013. b.).

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Dicle Üniversitesi Ziraat Fakültesi Bahçe Bitkileri Bölümü, zfrakturk@gmail.com, ORCID iD: 0000-0001-7877-7950

ürünler, yörede üzüm şirasından yapılmakta olup dut şirasının kullanımına rastlanmamaktadır. Halbuki yörenin kültürü içerisinde Diyarbakır karpuzundan sonra en önemli tarımsal figür; “Karahubur” adıyla anılan siyah duttur. Taze tüketimin yanısıra, başta pekmez, pestil ve dut kurusu olmak üzere, katma değerli mamul halinde, Türkiye’deki dut pazarı giderek büyümektedir. Diyarbakır’ın uygun iklimi ve mevcut dut ağacı varlığı kullanılarak, bu gelişen pazar içerisinde iyi bir konum alması mümkündür. Gerçekten yörenin yüksek güneşlenme süresi ve sıcaklıkları, şeker içeriği zengin üzüm ve dut gibi sıralı ürünlerin verim ve kalitesini artırmaktadır.

KAYNAKLAR

- Abakay, M. A. 2013. a. Cumhuriyetin İlk Yıllarında Diyarbakır’da Tarım ve Hayvancılık. Diyarbakır Ekonomi Tarihi 2 (Edt: Y. K. Haspolat), sf: 73-86.
- Abakay, M. A. 2013. b. 1950 -2000 Arası Diyarbakır’da Tarım ve Hayvancılık. Diyarbakır Ekonomi Tarihi 2 (Edt: Y. K. Haspolat), sf: 62-72.
- Aktan Z. C., Soylu S., Çiftçi O., Türkölmez Ş., 2020. Diyarbakır İlinde Yetişen Badem Ağaçlarında Sorun Olan Kök Çürüklüğü ve Solgunluk Hastalık Etmenlerinin Karakterizasyonu ve Yaygınlığı. Bitki Koruma Bülteni 2020, 60 (1) : 3-10.
- Anonim, 2011. Diyarbakır İlinde Organik Tarıma Uygun Alanların Belirlenmesi ve Haritalanması. (2010 Yılı Doğrudan Faaliyet Mali Destek Programı-Karacadağ Kalkınma Ajansı) (<https://www.karacadağ.gov.tr/>)
- Anonim, 2023. Türkiye İstatistik Kurumu (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>)
- Atalay, T., Gül İ., Saruhan V., 2011. Diyarbakır Tarım Tarihine Kısa Bir Dokunuş, Diyarbakır’da Tarım, Doğa ve Çevre Sempozyumu 1-3 Haziran 2010, Diyarbakır İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü Yayınları Cilt I (Diyarbakır’da Tarım ve Hayvancılık), 413-418.
- Bolu, H., Maral, H. 2016. Diyarbakır İli Badem Bahçelerindeki Entomolojik Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Uluslararası Diyarbakır Sempozyumu 2-5 Kasım 2016. Diyarbakır
- Özçağırın, R., Ünal, A., Özeker, E., İsfendiyaroğlu, M., 2003. a. Ilıman İklim Meyveleri (Sert Çekirdekli Meyveler), Cilt I, Ege Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Yayınları No: 553, Bornova-İzmir, 229 sf.
- Özçağırın, R., Ünal, A., Özeker, E., İsfendiyaroğlu, M., 2003. b. Ilıman İklim Meyveleri (Sert Kabuklu Meyveler), Cilt III, Ege Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Yayınları No: 566, Bornova-İzmir, 308 sf.
- Özçağırın, R., Ünal, A., Özeker, E., İsfendiyaroğlu, M., 2004. Ilıman İklim Meyveleri (Yumuşak Çekirdekli Meyveler), Cilt II, Ege Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Yayınları No: 556, Bornova-İzmir, 200 sf.